

Леся Савка, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри декоративно-ужиткового мистецтва та основ дизайну
Надія Кузан, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри декоративно-ужиткового мистецтва та основ дизайну
Дрогобицького державного педагогічного університету
ім. І. Я. Франка

ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОСТІ МИРОСЛАВИ ПЕТРІВНИ КОТ

У статті аналізується творча діяльність мисткині Мирослави Петрівни Кот та її значення для збереження українського вишивального мистецтва.

Актуальність проблеми. Проблема дослідження особливостей культури кожного народу є однією з найскладніших і завжди актуальних. Збір та популяризація інформації стосовно життя і творчості істинних подвижниць, що не дозволили загинути старовинним ремеслам, про долю захоплених своєю працею людей, про майстрів, що присвятили улюбленій справі все життя і зробили надзвичайно багато для збереження самобутного народного мистецтва, – крайня рідкість, оскільки мало хто з дослідників береється за таку важку і скрупульозну працю. А тому наша історія втрачає незаслужено забуті імена людей, що вартують пошанування.

Українське вчительство дало з-поміж своїх рядів немало ентузіастів, які, поряд із педагогічною діяльністю, вносили історичний вклад у розвиток науки, декоративно-ужиткового мистецтва, музейництва. Прикладом такої діяльності є Мирослава Петрівна Кот – людина, котра не тільки душею вболіває за національне мистецтво, а й власним життям і творчістю додає йому наснаги та оптимізму.

Проведена нею робота стала передумовою організації кафедри методики та історії народних художніх промислів (першої в Україні в структурі педагогічно-індустріальних факультетів). Очолоючи кафедру, Мирослава Петрівна проводила різну за формами і методами роботу з комплексного дослідження народного декоративного мистецтва України. Основний акцент – дослідження художніх особливостей вишивок Бойківщини. Оpubліковані статті, каталоги, методичні розробки, програми, виступи на конференціях, семінарах Мирослави Кот – це наукове обґрунтування її знань, ідей, задумів та їх творча реалізація, здійснення у вишитих виробах.

Мирослава Кот – заслужений майстер народної творчості, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, одна з провідних

вишивальниць України, педагог з оригінальним досвідом методики навчання вишивати – без сумніву, є однією з тих мистців, які своєю творчою натхненною працею завойовували і утверджували славу українського вишивального мистецтва.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Окремі згадки про мистецьку діяльність М.Кот як вишивальниці знаходимо у періодичних виданнях Львівської області [5; 7; 12; 14; 20; 23] та закордонних виданнях [3; 13; 16 – 18; 22], довідниковому виданні Є.Шудрі [21], рецензіях на виставки [4], журналах Національної спілки майстрів народного мистецтва України [1; 2].

Метою статті є відображення багатогранної діяльності та опис творчих досягнень заслуженого майстра народної творчості Мирослави Петрівни Кот, визначення її вагомого внеску у збереження традиційного та розвиток сучасного мистецтва народної вишивки, змалювання якомога ціліснішого творчого портрету її як педагога та мистця, подання оцінки її досягнень видатними мистцями.

Виклад основного матеріалу. Мирослава Кот народилася 1933 року в Варшаві, куди їхню родину (батько – з Бойківщини, мати – з Лемківщини) кинула селянська недоля, як і інших українців. Батьки завжди вчили бути дітьми своєї землі – України, шанувати її традиції мистецтва. Волею долі вчасно повернулися в Україну, незадовго перед операцією “Вісла” (сплановане в Москві насильне виселення українців з Польщі, а поляків – з України). Оселились на Дрогобищині, звідки родом батько.

З 1943 р. Мирослава Кот проживає у Дрогобичі. Тут вона закінчила школу й педагогічний інститут. У цьому ж районі викладала математику в сільських школах.

Вишиванням Мирослава Петрівна почала займатися з дитячих років. Мама Марія навчила працювати дівчину і вишивати, і в’язати, і шити

одяг, і любити людей, приносити їм радість. Маминому навчанню Мирослава Петрівна залишалася самовіддано вірною впродовж усього свого життя. Що б вона не робила – чи працювала із студентами над курсовими роботами, чи розробляла методички – програми з математики, чи готувалась до чергової педагогічної конференції, чи займалася вихованням своїх дітей, своїх учнів, завжди у неї був як своєрідний заклик: працюй, шукай, роби добре, гарне і для себе, і для людей.

Витоки, природа її діяльності ідуть від батьківсько-материнського роду, народної науки жити згідно з християнською мораллю, невтомно працювати, від незрадливої цілющої любові до України, до ідеалу краси – народної вишивки. Мирослава Кот пояснила: “Як почала вишивати в дитячі роки, так і вишиваю до сьогодні, бережу мамину науку про вишивку як красу помислів, душі нашого народу” [2, 7].

Уже тоді намагалася відтворити кожен старовинний візерунок – бодай на папері, щоб не забулося. Вже тоді мала потяг до наукового пошуку – досліджувала вишиванки різних регіонів. І не раз роздумувала, чому кожна українська місцевість, навіть область в Україні, кожне село мають свої вродливі барви?

Ніякі труднощі не могли пригасити її природного захоплення. Коли вийшла заміж і народила двох синів, то й далі розшукувала народних вишивальниць, вивчала фонди Дрогобицького музею. Чоловік – педагог, який пройшов сталінські табори й не зміг забути такого жаху до смерті, – підтримував дружину.

З 1962 року Мирослава Кот працює викладачем кафедри математичного аналізу Дрогобицького педагогічного інституту імені І.Я.Франка. Душа покликана ділитись радістю з іншими, і Мирослава Петрівна започатковує у 1980 році на факультеті громадських професій Дрогобицького педінституту відділення прикладної праці і секцію народної вишивки, де навчала вишиванню студентів. Вона не просто навчала технік вишивання, а передавала своїм ученицям велику любов до народного мистецтва.

Грунтовне вивчення українського народного мистецтва, його історичних коренів, ролі, значення в духовній, матеріальній культурі – це основа наснаги і успіхів у практичній діяльності Мирослави Кот. Важливо, що вона сама активно працює і практично навчає молодь, радо ділиться своїми секретами, здобутками. У своїй педагогічній діяльності набула своєрідного досвіду виховання молоді.

У 1986 р. атестаційна комісія спілки художників

України присвоїла Мирославі Петрівні кваліфікацію “Народний майстер декоративно-ужиткового мистецтва України”.

Продовжуючи працювати з фондами Дрогобицького краєзнавчого музею, вона вивчила, узагальнила такі питання, про які поки що ніхто не писав із дослідників української народної вишивки. Довелось чимало попрацювати, щоб зрозуміти специфіку таких хрестикових швів, як “плетог”, “ретязь”. Мирослава Петрівна за збереженими окремими стібками зуміла відновити ці техніки і дуже оригінально використала при komponуванні складних орнаментальних смуг. Вона з математичною чіткістю підходить до вивчення масштабних співвідношень кольорових акцентів у бойківській вишивці, ритміки повторень окремих мотивів. Збрала словник народних термінів, вникає у символічний зміст домінуючих мотивів, простежує аналогі архаїчних пластів бойківської вишивки із вишивкою Полісся, Лемківщини.

До цієї пошуково-дослідницької роботи були залучені і студенти педінституту. У 1990 р. (серпень) проходить звітна виставка праць студенток на ВДНГ (м. Київ, павільйон “Народні художні промисли України”). Тут експонувались праці близько 200 учасниць.

Спонування студентів до творчої художньо-трудової діяльності на національних засадах – справа, яка зумовила заснування в 1991 році першої й донині єдиної на факультетах підготовки вчителів трудового навчання кафедри методики та історії народних художніх промислів, завідуючою якої було призначено Мирославу Петрівну Кот, а асистентами працювали її ж учні, члени Спілки майстрів народного мистецтва України: Надія Кузан, Галина Ліщинська-Кравець, Олена Білас-Березова, Оксана Гевко, Леся Савка, Галина Мельник. Створення в цей період нової кафедри – не данина моді, а вимога часу. Ще в 1990 році в зверненні Установчого з'їзду Спілки майстрів народного мистецтва України наголошувалось, що з метою докорінних змін у національному вихованні молоді, відродженні духовної культурної спадщини українського народу необхідно створити при педагогічних інститутах Києва, Івано-Франківська, Полтави, Дрогобича відділення підготовки вчителів народного мистецтва. Тому в концепцію створення кафедри було покладено насамперед вимогу підготовки педагогічних кадрів, які змогли б на високому професійному рівні займатись відродженням народного декоративно-ужиткового мистецтва та його популяризацією у загальноосвітніх школах.

Спілчанський колектив бере активну участь у

регіональних виставках і фестивалях, науково-теоретичних конференціях, присвячених народній творчості, а також у виставках республіканського масштабу.

У цьому плані на увагу заслуговує “Виставка Мирослави Кот та її учнів”, яка проходила з 20.08. – 1.12. 1993 р. в Українському музеї декоративно-ужиткового мистецтва (м. Київ). Виставку просили на два – три тижні. Розпочала вона свою роботу наприкінці серпня, минув вересень, жовтень, а інтерес до неї не згасав. Приходили кияни, гості столиці зблизька і здалеку. І всі, зачаровані дивом, подовгу простоювали біля вишивок, дивуючись, що руки можуть таке створити. Ось що писали часописи: “Такої радості від виставки у теперішні невеселі та нелегкі часи сподіватися було годі. Але коли на відкритті прозвучало слово голови Спільки майстрів народного мистецтва України Володимира Прядки: “Слава Галичині”, “Слава древньому Дрогобичу”, а люди, котрі прийшли подивитися на це рукотворне диво, радісно підхоплювали ці вигуки, коли Мирославу Петрівну Кот, викладача педагогічного інституту, та її вчорашніх студентів почали запрошувати на телестудії, в радіостудії, коли кореспонденти газет, радіо, телебачення намагалися будь-що довідатись якомога більше про Дрогобич і його славний франковий вуз, гордість за наше місто вже не покидала нікого з нас” [11].

За весь період з 1989 до 1997 рр. проведено понад 30 виставок, на яких широко експонувалась студентська творчість.

Творчі здобутки Мирослави Кот переконливо підтвердила персональна виставка, організована в Музеї етнографії та художньо промислу НАН України, м. Львів (1992 р). У вересні 1992 року її роботи експонувались на всесвітніх бойківських фестинах у м. Турка, у червні – на Хортиці (м. Запоріжжя) на виставці, присвяченій 300-річчю козацтва. Її авторські виставки – це важливі мистецькі події. Успішно пройшли виставки “Народна вишивка України” – Український Музей провінції Онтаріо, м. Торонто (Канада), 1994 р.; Культурний осередок при церкві св. Володимира і Ольги, м. Чикаго (США), Приватна галерея м. Нью-Йорк, травень 1994, Галерея ЕКО, м. Детройт (США), жовтень 1995р. На виставках було представлено близько 100 експонатів зі зразками вишивки всієї України.

Гідна подиву дослідницька, педагогічна діяльність Мирослави Петрівни. Її життя – постійні пошуки, наполеглива праця над питаннями подальшого розвитку мистецької скарбниці українського народу – вишивки. Часто лише після

десятих фрагментів-спроб щастить віднайти, розробити оригінальний взірєць, що відповідав би задумам і якому притаманні традиційні ознаки вишивок певних районів України.

Особливої уваги заслуговує співпраця з Дрогобицьким краєзнавчим музеєм, його фондами в галузі вивчення вишивки Дрогобиччини, яка зараз у побуті майже не зустрічається. Наслідком такої співпраці стала велика виставка регіональної вишивки, присвячена 900-річчю Дрогобича, яка викликала зацікавлення серед відвідувачів і одержала схвальні відгуки.

Сьогодні праці Мирослави Кот експонуються у багатьох музеях і приватних колекціях України, Америки, Канади. Мирослава Петрівна любить говорити, що “вишивка – це і математика, і невимовна краса життя”. Вона на високому професійному рівні показує світові здобутки українського народу в мистецтві вишивання. Сама ж майстриня так говорить про свою роботу: “вивчаючи вишивку Дрогобиччини, я переконалася в її особливій ролі у мистецтві традиційного народного моделювання. А тому виріла думка зробити все можливе, аби не забулися давні вишивки Дрогобиччини. Кожне село, кожна оселя промовляли до мене своїми візерунками. Якщо одні щось лебеділи мовою ніжних барв, то інші журилися і сумували лише чорним кольором”.

Вона вперше в українській мистецтвознавчій науці обґрунтувала вишивку Дрогобиччини як унікальне явище в історії мистецтва українського народу. Ввела в науковий обіг важливі вишивальні пам’ятки, показала їх як джерельну основу творчої праці художників-професіоналів і народних майстрів [9].

Активна науково-освітня, пошуково-творча діяльність Мирослави Кот у справі розвитку традиційної вишивки Дрогобиччини, популяризації її у світі заслуговувала на окреме монографічне дослідження. У 1999 р. виходить з друку її книга “Вишивка Дрогобиччини. Традиції і сучасність”. Подана читачам праця – це не лише узори для вишивання, але й цікаве дослідження питань історії, матеріально-духовної мистецької культури Дрогобиччини [8].

Беззаперечна заслуга Мирослави Кот у популяризації української народної вишивки у світі. Зокрема, у США про неї написано багато схвальних відгуків, рецензій. “Добре, що існують такі рідкісні одиниці, як Мирослава Кот, що не лише знає, що таке багатогранне народне мистецтво вишивки, але й передає знання майбутнім учителям, що будуть далі його

плекати” [10] або “Ми схилиємося перед талановитими руками цієї жінки, яка дарує людям весну своїми вишивками. І неправда, що мистецтво вишивки... відійшло в минуле. Воно тут на всі часи велике й неповторне” [4].

Мирослава Петрівна радо співпрацює з вчителями, учнями. Консультації, поради, вишивання, шиття постійно проходять сьогодні в хаті Мирослави Кот – в хаті-музеї, в хаті-світлиці, в хаті – постійно діючій майстерні. В її сорочках давні традиції вишивок оновлені, осучаснені. Вона зуміла показати зберегти найкращі традиційні ознаки, самобутність, неповторність у світі вишивального мистецтва – важливої складової української національної культури.

Така добірна збірка вишитих жіночих сорочок викликає захоплення музейників-фахівців щодо методів їх експонування, показу для детального огляду. До неї часто приїжджають художники, професіонали-модельєри. Всіх цікавить широкий погляд Мирослави Кот на жіночу сорочку, її поліфункціональну, духовно-мистецьку сутність як на компонент одягу, найближчого до тіла, душі людини, її охоронця, виразника понять – людини, її двійник, її образ. І в результаті – подане нею до друку історико-мистецтвознавче дослідження вишитих жіночих сорочок з фахово підготовленими ілюстраціями. Це найперша спроба панорамного показу нововишитих жіночих сорочок на основі багаточисельних мистецьких традицій з їх незчисленим локальним розмаїттям [2, 9].

Активна, багатогранна дослідницько-творча діяльність Мирослави Кот викликає подив, захоплення, шану і гордість. Її життя – постійні пошуки, наполеглива праця над подальшим розвитком мистецької скарбниці українського народу – вишивки. Сьогодні Мирослава Петрівна разом із своїми майстрами завершує підготовку виставки “Українська сорочка”, де планує показати сорочки з усієї України.

У червні 2006 року у приміщеннях виставкового залу Музею “Дрогобиччина” відкрилась виставка творчих робіт Мирослави Кот. Експозиція матиме статус постійно діючої. Таке визнання з боку місцевої влади та дирекції музею мисткиня отримала за роки пильної педагогічної і творчої праці.

Висновки. Активна, багатогранна дослідницько-творча діяльність Мирослави Кот викликає подив, захоплення, шану і гордість.

Обґрунтована думка багатьох дослідників, що у 1980 – 90 рр. місто Дрогобич стало оригінальним осередком вишиваного мистецтва України, що тут створена школа вишивки Мирослави Кот [6]. Сьогодні учні Мирослави Кот – студенти, вчителі – цікаві, активні, творчі

особистості, котрі гідно продовжують творчі задуми своєї вчительки. Вони постійно беруть участь у вітчизняних і зарубіжних виставках народного декоративного мистецтва.

Мирослава Кот отримала заслужене визнання і славу у світовому аспекті. Про неї писали і пишуть науковці різного профілю – етнографи, мистецтвознавці, педагоги, фольклористи, художники, журналісти в Україні і світі [1; 2; 20; 15]. Створюється враження, що немає меж в різних питаннях їх аналізу, бачення, оцінки вишивок, педагогічно-навчальної, дослідницької роботи Мирослави Кот та в усіх єдина думка – висока оцінка цієї значущої творчої особистості, людини, що свято береже, примножує, несе у майбуття феномен української народної вишивки.

1. Захарчук-Чугай Р. *І невимовна краса життя* // *НМ.* – 1997. – № 2. – С. 48 – 50.

2. Захарчук-Чугай Р. *Талант і праця Мирослави Кот* // *НМ.* – 2005. – № 3 – 4. – С. 7 – 9.

3. *Кисілюк - Слюсар Г. Виїмковий проект українського музею Канади.* – СУК, Філія Торонто // *Промінь (Канада).* – 2002. – Лют. – С. 12 – 13.

4. *Климчак М. Мистецька виставка в Чикаго* // *Свобода (Нью-Йорк, США)* – 1994. – 25 берез.

5. *Крика О. І сузір'я Біка причетне* // *Життя і праця (Львівська обл.).* – 1992. – 5 – 11 черв. – С. 4.

6. *Лорін Н. Дрогобичькі самоцвіти* // *Україна.* – 1992. – № 20. – С. 4.

7. *Мандрик М. Стрийщина: Шлях до волі.* – Стрий, 1998. – С. 98.

8. *Мирослава Кот. Вишивка Дрогобиччини. Традиції і сучасність: Наук. видання: Альбом.* – Львів, 1999. – 16 с., XXXXII табл.

9. *Мирослава Кот. Червоними і чорними нитками... [Передм.: Вишиття Бойківського краю: Дрогобиччина та зразки візерунків].* – Трускавець: Франкова криниця, 1993. – 16 с.

10. *О. Кузьмович. У кожній вишивці з-під її рук криється думка...* // *Свобода.* – 1999. – 19 травня. – № 94.

11. *Онищак А. Барвами мережана Україна: Світ краси Мирослави Кот* // *Український світ.* – 1994. – № 1 – 2. – С. 26 – 28.

12. *Онищак А. Виший, дівчино, долю свою... / Радянське слово.* – 1989. – 21 лип. – С. 4.

13. *Онуфрив М. І промовляли стежки-дороги барвами* // *Міст (Торонто, Канада).* – 2001. – груд. – № 47. – С. 38.

14. *Письменна Н. Сорочку мати вишила мені...* // *Молодь України.* – 1993. – 28 верес.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ РОЗРОБКИ ТВОРЧИХ ПРОЕКТІВ У ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ З БІСЕРУ

15. Савка Л. Вчитель вчителів // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1998. – № 4. – С. 45 – 46.
16. Троян А. Берегиня української вишивки: Мирослава Кот // Гомін України (Торонто, Канада). – 2001. – 3 груд.
17. Троян А. Вишивки з України // Кафедральні Дзвони (Торонто, Канада). – 2000. – 3 груд. – С. 9 – 11.
18. У кожній вишивці з-під її рук криється думка та душа // Свобода (Нью-Йорк, США). – 1994. – 19 трав.
19. Фиштик Й. Рукотворний дивосвіт Мирослави Кот // На Україну повернись: Збірник. – Львів, 1995. – С. 142 – 145.
20. Чечель Л. І математика, й життя окраса... // Жінка – 2003. № 12. – С. 9.
21. Шудря Є.С. Подвижници народного мистецтва: Біобібліографічні нариси. Зошит 2. За ред. д-ра мистецтвознавства М.Р.Селівачова. – К.: Вісник “Ант”, ДП “Нора-Друк”, “Ательє “Поліграфічний Комплекс”, 2005. – С. 42 – 44.
22. Як із чистого гірського джерела... // Україна і світ (Канада). – 1994. – 6 – 12 квіт. – С.10.
23. Ясинчук Леся. Українська вишивка може потрапити до “Червоної книги” ремесел // Експрес. – 1998. – 6 лют.

Тетяна Сиротенко, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки і методики технологічної підготовки
Вікторія Абрамова, магістр технологічного факультету
Слов'янського державного педагогічного університету

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ РОЗРОБКИ ТВОРЧИХ ПРОЕКТІВ У ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ З БІСЕРУ

У статті розглянуті питання теорії і практики творчих проектів, навчання виготовлення виробів з бісеру.

Постановка проблеми. Державний стандарт освітньої галузі “Технологія” вказує на необхідність переорієнтації та оновлення системи трудового навчання учнів загальноосвітніх шкіл. У цьому документі підкреслено необхідність істотних змін в організації та методиці щодо проведення занять із трудового навчання, а насамперед – з обслуговуючих видів праці, які забезпечують єдність розвитку думки, почуттів та дії, спрямована на розробку та створення дизайнерських і творчих проектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проектування в цілому як соціальна категорія, хоч і стоїть в одному ряду з такими поняттями, як прогнозування, планування, конструювання, створення програм (програмування), моделювання, на думку О.Коберника, С.Ящука, В. Бербеца, Н. Дубової, має свої суттєві відмінності, є найбільш загальним, комплексним, інтегративним феноменом [1].

Для досягнення мети проектування необхідне комплексне забезпечення умов для здійснення таких взаємопов'язаних цілей проектування, як:

соціально-економічна ефективність; соціальна інтегрованість; соціально-організаційна керованість; суспільна активність.

Далі визначається коло актуальних проблем, від розв'язання яких залежить досягнення кожної мети, і на цій основі визначаються конкретні задачі розробки проекту. Основний зміст проектування полягає в конструюванні сукупності засобів, що дозволяють розв'язати поставлені завдання та проблеми, досягти визначених цілей. Ці засоби фіксуються у двох формах: як система параметрів проектного об'єкта та їх кількісних показників; як сукупність конкретних заходів, які забезпечують реалізацію проектованих показників та якісних характеристик майбутнього об'єкта.

Основний матеріал дослідження. Інтегрований зміст, рівневий спосіб трудового навчання, використання системи проектів – усе це дає змогу задіяти дітей до навчально-трудоного процесу “від ідеї до реалізації”, що сприятиме більш повному опануванню технологічної картини світу учнями. В основі